

Svenska Släktkalendern 1912.

Anmeldt af Poul Bredo Grandjean.

Paa Alb. Bonniers Forlag i Stockholm har *Gustaf Elgenstierna* udgivet en genealogisk Haandbog med ovenstaaende Titel, første Aargang af et interessant Værk, der fortjener at omtales, ikke mindst fordi svensk Genealogi vistnok uden Overdrivelse kan siges at være saa temmelig ukendt for mange af Tidsskriftets Læsere.

Den ny Aarvog, det er Meningen, at Kalenderen skal udkomme hvert Aar, nærmer sig i hele sit Anlæg Sveriges Adelskalender, baade hvad den genealogiske Opstilling og det ydre Udstyr angaar. Den bringer altsaa Mandtal over nulevende Slægtsmedlemmer, ikke fuldstændige Stamtavler. 301 Slægter har fundet Optagelse, 95, eller næsten en Trediedel, har ikke hidtil været trykt i nogen Slægtebog. Man forstaaer, at det 780 Sider store Værk har kostet betydeligt Arbejde, og paaskønner, at dette, som det synes, er lykkedes.

Fra svenske Borgerfolk eller Bønder stammer den langt overvejende Del af de behandlede Familier. Bogens nationale Karakter er derfor meget fremtrædende: oprindelig finske og ikke-nordiske Slægter er repræsenterede, enkelte er af slesvigske og holstenske, kun ganske faa af dansk eller norsk Herkomst. Fra Danmark skal Slægterne Claëson, Leche, Schartau og Wærn stamme. To Brødre af den sidstnævnte nedsatte sig som Købmænd i Frederikshald, den enes Søn, Mathias Wærn, fæstede Bo i Värmland. Familierne Bääth (Bath, Baad) og Cervin angives som værende af dansk-skaansk Oprindelse, hvilket maaske ogsaa gælder Falk'erne (af Risäter). Blandt de Slægter, af hvilke Medlemmer levede i Skaane, før denne Landsdel blev svensk Provins, kan desuden nævnes Leth'erne, hvis Stamfader Thomas Leth, der henføres til den fra Holsten kommende, kendte Slægt, boede i Malmö, og endvidere den urgamle, oprindelig flandenske Æt Munthe. De i Sverige levende Grene af denne nedstammer fra Præst i Bösarp i Skaane Hans Munthe (f. 1622, † 1684), Sønsøn af Sognepræst i Tikjøb paa Sjælland Hans Munthe (f. 1560, † 1601), og er saaledes agnatiske, de andre Grene (von Munthe af Morgenstierne) stammer som bekendt fra Biskop i Bergen Ludvig Munthes to Døttre, hvis Børn antog det møderne Navn. Slægten Bring skal ifølge Traditionen være af norsk Uradel, derimod kan Familien Ros umuligt nedstamme fra de dansk-norske Rosencrone'r, en af disse skulde paa Grund af politiske Aarsager o. Aar 1700 være flyttet fra Norge til

Sverige og der have ændret Navnet, Biskop Edvard Londeman til Rosendal fik nemlig først i 1749 Adelspatent med Navnet Londeman af Rosencrone.

Adskillige af de oprindelig svenske Slægter kan føres langt tilbage, fra 1500'erne saaledes f. Eks. Almquist, Aurivillius, Berg, Bergström, Boëthius, Bratt, Ekman, Göransson, Hasselrot, Hazelius, Hildebrand, Lagerlöf, Lothigius, Starbäck, Södersteen o. fl. a. En Del stammer fra det 17. Aarh., men ogsaa mange er af nyere Dato; nogle har i mindre end et Sekel allerede erhvervet en grundfæstet Position. Befolkningslagene i Sverige er vel skarpere adskilt end i Danmark og Norge. De tre hundrede Slægter gør, hvad social Stilling angaar, et vist sluttet Indtryk, paa samme Tid som Bogen afgjort bærer et usnobbet Præg.

Svensk Navneskik — i ældre og nyere Tider — er saa væsentlig forskellig fra vor, at nogle Eksempler hentede fra Svenska Släktkalendern uden Tvivl vil interessere. En uendelig Række danske Slægtsnavne er som bekendt Stedbetegnelser uden nogensomhelst Ændring af Skrivemaaden. Navne som Maribo, Ringsted, Mariager, Ørsted, Estrup, Lyngby o. s. v. er jo Byers og Familiers Fælleseje. Ganske anderledes er Forholdet som Regel i Sverige, hvor man har a f l e d e t Slægtsnavnet efter Byens eller Stedets, ofte saaledes at kun en enkelt Stavelse er bibeholdt i det konstruerede Navn. Særlig kendt er de latiniserede Navneformer og alle de mange, der ender paa -blad, -qvist, -gren, -ström o. s. v.

Gustav Sundbärg har i sin omdebatterede Bog »Det svenska folklynnets« peget paa, »at næsten alle [!] svenske Familienavne er hentede fra Naturgenstande«, og sætter dette i Forbindelse med Svenskernes Kærlighed til Naturen. Han udtaler, at Nationen deri adskiller sig fra næsten alle andre europæiske Folk, og tilføjer, at man først i de senere Aar i Sverige er begyndt at skabe Slægtsnavne af en anden Type, hovedsagelig under Paavirkning fra Norge og af norsk Litteratur.

Af det gamle Mandsnavn Bo dannes Boëthius, af Afze [!] Afzelius, Stednavnene Heda, Brusås, Hassela og Högruda bliver til Hedelius, Bruzelius, Hazelius og Rudelius; kalder Slægter stammende fra Löts og Roasjö Sogne sig Lothigius og Rosenius bliver Talen om mere end en blot overfladisk Latinisering. En fuldkommen Oversættelse, i Analogi med Ursin og Pontoppidan, finder Sted, naar Hjort (lat. cervus) forandres til Cervinus og naar Efterkommere af Befalingsmanden paa det historisk kendte Ørbyhus, Christopher Olsson af »auris« og »villa« danner Navnet Aurivillius. De latinske Endelser bortkastes ofte i Tidens Løb; Laurinus, Aschanius, Rosenius bliver til Laurin, Aschan og Rosén.

Personer fra Skara og Wahlunda antager Navnene Skarstedt og Wahlund. Dette synes dog at være Undtagelser. Langt flere Eksempler findes paa Navneformer, ved hvis Dannelse det æstetiske Moment har været det fremherskende. Björnström, Hallström og Egerström afledes af Björnlunda, Hallens og Eghola, Almgren og Hedengren af Almby og Hedenskog, Lennmalm og Lidmalm af Länna og Lidhult, Ringborg. Stenhammar, Wistrand og Selander af Ringarum, Stenby, Viby og Sel. Endnu stærkere Forandringer foretages. Stednavnene Gesala, Versås, Falu, Sätuna og Hidingsta kendes vanskeligere igen i Sahlin, Wersäll, Fahlerantz, Setterwall og Hedin.

Enkelte Navne haft tilmed en Betydning. Slægten Almqvist tager Navn efter en Alm, der voksede paa Fædrenegaarden, Wieselgren'erne mindes deres kognatiske Afstamning fra den gamle Præstefamilie Wiesel, og, som et særlig typisk Eksempel, den bondefødte Præst Erik Eriksson kalder sig Tjerneld og bevarer derved Erindringen om en Ildebrand, som lagde hans Barndomshjem Västjärn i Aske. Naar i Danmark Navne som Skytte (med alle dets Varianter), Jæger og Skriver hentyder til Stamfaderens Erhverv, nøjes den svenske Fiskers Efterkommere ikke med mindre end det klingende Navn Fischerström. Saa stærkt rodfastet var svensk Navneskik, at Slægter som Junge og Green, henholdsvis fra Tyskland og Skotland, efter nogen Tids Ophold i Sverige ændrer deres Familienavne til Jungstedt og Sjögreen.

Det havde ikke været til Skade, om vi her i Landet paa lignende Vis var bleven beriget med letkendelige Slægts navne. De færreste Stedbetegnelser kan uden videre benyttes, det skulde de Folk, der søger Navneforandring, mærke sig. Haregab, Kumlehøje og Rævmose er karakteristiske og fortræffelige Stednavne, men passer, naar de skal føres af en eller flere Medborgere, absolut bedst i en Vaudeville. Og er mange af vore Navneforandringsnavne egentlig meget bedre.

Til sidst nogle afsluttende Bemærkninger om Gustaf Elgenstiernas ny Bog. Den genealogiske Opstilling er let overskuelig, de kortfattede historiske Indledninger giver gode Oplysninger. Arbejdet i sin Helhed gør et omhyggeligt og tilforladeligt Indtryk. Kalenderen prydes af flere Portrætter, f. Eks. af Selma Lagerlöf, Professor Mittag-Leffler, Rigsantikvar Oscar Montelius, Statsminister Karl Staaff o. fl. a. En kommende Aargang vil blive forøget med adskillige Familier, hvis Medlemmer ikke i rette Tid har besvaret de ca. 5000 Spørgeskemaer.

Selv om Svenska Släktkalendern ikke bringer mange direkte Bud til dansk-norske Læsere, kan en Fortsættelse gøre Krav paa at blive fulgt med Interesse i Sveriges Nabolande.